

Ibsa Suuratu Al-Qiyaamah-Kutaa Dhuma

Description

Kunoo suuratu Al-Qiyaamah osoo ilaallu dhuma irra geenye jirra. Kaayyoo websaayiti kanaa keessaa tokko, gaafi, â€œDuâ€™TMaan booda gahuumsi namaa eessaa? Namni duâ€™TMee achumaan ni hafaa?â€™ jedhuuf deebii quubsaa deebisuudha. Dhugumatti, deebii quubsaa Qurâ€™TMaana keessatti jechoota filatamoon irra deddebiâ€™TMamuun ni arganna. Jechoota kanniin keessaa, â€œAl-Masiir (Gahuumsa), ar-Rujuuâ€™TMu (Deebii)â€™kanneen jedhaniidha. Maarre, namni duâ€™TMee achumaan biyyee taâ€™TMee ni hafaa ree? Kunoo dhumti Suuratu Al-Qiyaamah gaafi sammuu namaa keessa naannaâ€™TMu haala bareedan kaasun deebii itti deebisti. â€œYaa namana akkanumatti ni dhiifamtaa?â€™Dubbisaa gaariiâ€™

﴿أَلَمْ يَحْسَبِ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيِّ
يُمْنِي ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ
الذَّكَرَ وَالْأُنثَى ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدِيرٍ عَلَيَّ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى ﴿٤٠﴾﴾

â€œ(36)-Sila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa? (37)-Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa cophaa bishaan saalaa hin turree? (38)-Sana booda dhiiga ititaa taâ€™TMee, ergasii [Rabbiin nama godhee] isa uumee sirreesse. (39)-Isa irraa saala lama, dhiiraa fi dhalaa taasise. (40)-Sila [Rabbiin akkas godhe] sun duâ€™TMaa jiraachisuu irratti dandaâ€™TMaa mitii?â€™ Suuratu Al-Qiyaamaa 75:36-40

Keeyattoonni kunniin keeyattoota jalqaba suura irratti dhufaniin kanneen wal qabatanii fi guutaniidha. Keeyattoota jalqabaa keessatti nama, â€œNamni duâ€™TMee lafee bututtee erga taâ€™TMee, dandeettin Rabbii subhaanahu sadarkaa lafee bututte tana lamuu deebisu irra hin gahuâ€™ jedhee yaadu

irratti deebii deebisa. Deebiin akkana jechuun dhufe: **â€œEyyen [walitti ni qabna]. Nuti fiixee qubbiin isaatu [akka turanitti deebifnee] sirreessu irratti Dandaâ€™oodha.â€™**

Keeyyattoota dhumaa kana keessatti immoo, nama duâ€™maan booda kaafamutti hin amanne: â€œGooftaan Khaaliqni karoora namoota uumuu fi tooâ€™atu keessatti hojii isaaniitiif hin qoratu. Beelladootaa fi bineensota biroo caalaa uumama addaa kan akka sammuu sirritti xinxallu namaaf kennee osoo isaan hin qorin, hin ajajin, hin dhoowwin akkanumatti dhiisa. Duâ€™maan booda isaan kaasuu osoo isaan hin qoratin, murtii isaan irratti hin dabarsinii fi jazaa isaaniif hin kafalin akkuma duâ€™anitti isaan dhiisa.â€™ jedhee yaadu irratti deebii deebisa. Deebiin kanaa haala gaafitiin dhufee:

â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€™

Aayah keessatti â€œsudaâ€™ jechuun kan akkanumatti dhiifame (neglected). Akka horii gadi dhiifame akka fedhetti tiikse malee dheedu akkanumatti kan dhiifame. Akka lugaatti ni jedhama: â€œebilu sudaâ€™ kana jechuun gaala akkanumatti tiikse malee dhiifamte. Qorannoo fi toâ€™annaa tokko malee wanta balleessitu ni balleessiti.

Haala kanaan gaafi erga dhiyeesse booda keeyyattoonni armaan olii kunniin sifaata (amaloota) Rabbii keessaa amaloota lama beeksisuu of keessaa qabu:

Amala 1ffaa: Ogummaa Rabbii azza wa jalla. Ogummaan Isaa uumamtoota uumuu keessatti ni mulâ€™ata. Uumamtoonni mallattoolee gara ogummaa Rabbii akeekaniidha. Mallattoolee kanniin keessaa nama cophaa bishaan saalaa ergasii dhiiga ititaa irraa uumudha. (Ogummaa (hikmaa) jechuun keessaa fi ala, jalqabaa fi xumura wantoota beekuu fi wanta hundaa bakka isaaf malu kaaâ€™udha). Rabbiin subhaanahu Ogeessa jalqabaa fi xumura, keessaa fi ala wantoota hundaa beeku fi dogongora tokko malee wanta hundaa bakka isaaf malu kan kaaâ€™udha. Inni Ogeessa waan taâ€™eef wanta taphaa hin hojjatu.

Amala 2ffaa-Dandeetti Isaa fiixee olâ€™aana irra gahe. Wanta tokko dhabama irraa uumuu fi wanta bade lamuu deebisee uumuu irratti Inni Dandaâ€™aadha. Amalli kuni hojii Rabbiin subhaanahu uumamtoota Isaa irratti hojjatu irraa ni hubatama.

Kana booda hiikni aayah, **â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€™** Sila Rabbiin Ogeessaa fi beekaa taâ€™e uumama fedhii fi filannoo qabu uumee osoo isa hin ajajinii fi hin dhoowwin ergasii isa kaasuu osoo isa hin qoratinii fi hin mindeessin akkanumatti ni dhiisaa? Lakki! Namni addunyaa tana keessatti osoo hin ajajaminii fi hin dhoowwamin hin dhiifamu. Osoo hin kaafamin qabrii isaa keessattis akkanumatti hin dhiifamu. Kana irra, addunyaa tana keessatti wanta gaariitti ni ajajama, wanta badaa irraa ni dhoowwama. Ganda Aakhiraatti immoo gara Rabbii oofamuun ni qoratama. Wanti asitti barbaadame duâ€™maan booda kaafamu mirkaneessuu fi namoota jallatan, wallaaltoota taâ€™anii fi of tuulun osoo beekanu warra haqa faalleessan irratti deebii deebisuufi. [\[1\]](#)

Namoota dhaabbata bareedaa irratti Kan uumee, humna sammuu beelladoota fi bineensotaaf hin kennine Kan namaaf kenne, akkuma horii akkanumatti isaan dhiisuun namoota gaggaarii akka namoota badii hojjatanii gochuun ogummaa Isaatiif hin malu. Rabbiin Beekaa fi Dandaâ€™aa ogummaa Isaatiin gahuumsa dhumaa gara Isaa taasisu dandaâ€™uudha. *Osoo akkanumatti namoota dhiisee, silaa namoonni balleessaa fi badii hojjatan addunyaa rakkattuu tana keessatti ni milkaaâ€™u turan. Akkasumas, warroonni hojii gaggaarii hojjatan ifaaje malee homaa hin argatu turan.* Sulula hunda

keessa kan raataa taaman taamanii namoota akkanumatti dhiisun ogummaa Ogeessaatiif hin malu.

Kanaafi, duumaan booda kaafamuu dhugaa akka taame ilaalchise yommuu ragaa dhiyeessu akkana jedhe: **“Sila namni lafee isaa walitti hin qabnu yaadaa?”** Kana jechuun uumama isaa kan hin deebisnee fi jazaaf isa hin kaasne isatti fakkaataa?

Gama ogummaa Isaatinis haala ibsa armaan olii fakkaatun akkana jedhe, **“Sila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?”** kana jechuun osoo hin ajajaminii fi hin dhoowwamin ergasii osoo kaafame hin qorataminii fi hin mindeefamin akkuma gaalli dhiifamtu namnis akkanumatti dhiifamaa? Osoo isa hin kaasin ni dhiisnaa, hojii isaa akkanumatti akka badu ni goonaa? [2]

Gaariis taamee badiin inni hojjate akkanumatti ni dhiifamaa? Zaalimni (Cunqursaan) namoota meeqa guyyaa guyyaan fixa! Garuu inni addunyaa tana keessatti osoo mana murtiitti hin dhiyaatinii fi hin adabamin duuma. Mee hidda onnee jalaa of haa gaafannu: **“Hojiin badaan isaa kuni akkanumatti ni haffaa? Namni kuni hojii badaa isaa kanaaf osoo qoratamee hin adabamin akkanumatti biyyee taamee ni badaa?”**

Rabbiin azza wa jalla Dandeetti guutuu qabu, dandeettin Isaa uumama jalqabaa keessatti namootaaf ifa taamee jira. Nama erga ajjeese fi qaamni isaa badee booda lamuu deebisuun Isatti hin ulfaatu. Inni Oltaame, aangoon Isaa guddate namoota duuman kaasuu irratti dandaadha.

Inni azza wa jalla qorachuuf, murtii irratti dabarsuu fi jazaa isaaniif kafaluuf namoota duuman ni kaasa. Nama badii hojjate haqummaadhaan ni adaba. Tarii yoo kufrii hin hojjatin araarama Isaatiin isa haguugu dandaama. Namoota amananii fi hojii gaarii hojjatan immoo tola Isaatiin mindaa guddaa isaaniif kenna.

Ragaan amaloota Isaa lamaan kanniin-**Ogummaa** fi **Dandeetti**- agarsiisan keessaa nama biyyee irraa ergasii cophaa bishaan saalaa irraa uumudha. Namni duumaan booda kaafamu yoo shakke uumama jalqabaa isaa ilaalun gahaadha. Kanaafi ni jedha: **“Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa cophaa bishaan saalaa hin turree?”**

Maniyyi jechuun dhangalaama saalaa dhiirati. Cophni bishaan saalaa (nuxfaan) cophaa xiqqaa gadaamessa haadhaa keessatti dhangalaafamuudha. Sila namni lafee isaa walitti hin qabnu yaadaa? Sila uumama isaa cophaa bishaan saalaa irraa hin jalqabnee? Kanaafu, akkuma duraatti lamu isa deebisuu maaltu Nu dadhabsiisa ree? [3]

“Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa cophaa bishaan saalaa hin turree?” Sila namni dhangalaama saalaa gadaamessa haadhaa keessatti dhangalaafamu irraa nuxfaa (cophaa) hin turree? **“Sana booda dhiiga ititaa taame, ergasii [Rabbiin nama godhee] isa uumee sirreesse?”** Kana jechuun Rabbiin subhaanahu cophaa bishaan saalaa (nuxfaa) kana dhiiga ititaa, ergasii muraa fooni taasise. San booda boca namaa qabsiisuun ruuhi itti afuufee uumama isaa sirreesse. Kutaalee qaamaa isaaf guutee murtii fi fedhii Isaatiin dubartii ykn dhiira taasise.

“Isa irraa saala lama, dhiiraa fi dhalaa taasise.” Kana jechuun bishaan saalaa isaa (namaa) irraa ijoollee dhiiraa fi dhalaa taaman ni uume [4]

â€œSila [Rabbiin akkas godhe] sun duâ€™maa jiraachisuu irratti dandaâ€™maa mitii?

Dhugumatti, Rabbiin Guddaan Oltaâ€™mee uumama namaa sirreessee fi dhaabbata bareeda isaaf godhe Suni isaan qorachuuf, haqaan isaan jidduutti murteessu fi wanta hojjataa turaniif jaza'a isaaniif kafaluuf namoota duâ€™man kaasu irratti dandaâ€™maa mitii? Gaafi kanaaf deebiin beekumsa irratti hundaaâ€™me kana fakkaata:

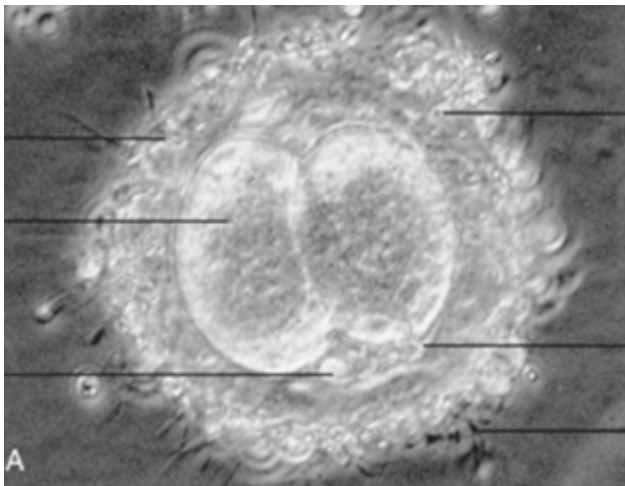
Eeyyeen! Dhugumatti Inni duâ€™maa jiraachisuu irratti dandaâ€™maadha. Wanta fedhe uumuu irratti, wanta hundaa irratti Dandaâ€™maadha. Wanta namoonni duâ€™maan booda kaafamutti hin amanne jedhan irraa Rabbiin qulqullaaâ€™me oltaâ€™me [\[5\]](#)

Qabxiilee ijoo keeyyattoota armaan olii irraa barannu:

1-Rabbiin subhaanahu wa taâ€™maalaa ogeessa waan taâ€™meef namoota erga uumee akkanumatti hin dhiisu. Akkanumatti isaan dhiisun ogummaa Isaatiin kan wal faallesuudha. Kanaafi ni jedha: â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€

Ogeessi wanta hundaa kan beeku, wanta hojjatu hunda kaayyoo kan hojjatuudha. Taphaaf wanta tokko hin hojjatu. Namni erga duâ€™mee booda qorannoo fi jazaaf osoo hin kaafamin akkanumatti yoo hafe, isa uumuun tapha taâ€™maa jechuudha. Kuni immoo Ogummaa Rabbii waan faallesuuf namni akkanumatti duâ€™mee hin dhiifamu. Duâ€™maan booda kaafamuun wanta hojjataa tureef qoratamuu fi jaza'a argachuun dirqama.

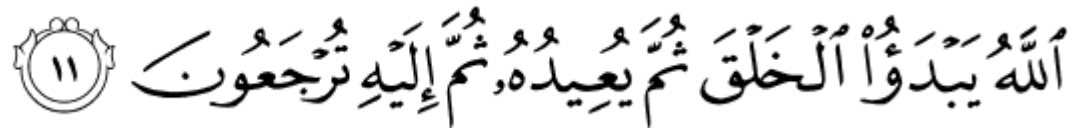
2-Rabbiin subhaanahu wa taâ€™maalaa namoota duâ€™man kaasu irratti dandaâ€™maa akka taâ€™me ragaa agarsiisu namni hunduu guyyaa guyyaan ni arga. Ragaan kunis ilma namaa cophu bishaan saalaa irraa uumuudha. Kanaafi ni jedha: **Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa cophu bishaan saalaa hin turree?â€**

Nuxfah -Cophu bishaan saalaa

Cophu bishaan saalaa kana irraa harkaa luka, afaani funyaan, kutaalee qaamaa biroo uumuun nama guutee dhaabbata isaa Kan sirreesse, lamuu deebisuun Isatti hin ulfaatu. Cophni bishaan saalaa cophu homaa hojjachuu hin dandeenyedha. Mataa ofiitin of uumuun harkaa luka, afaanii funyaan, kutaalee qaamaa biroo baafachuu dandaâ€™maa? Gonkumaa hin dandaâ€™mu. Sababni isaas, cophni kuni

beekumsa, dandeetti fi fedhii hin qabu. Osoo beekumsa, dandeetti fi fedhii qabaate silaa namoota biroo irraa adda ta'uuuf harka sadii ykn kutaa qaama biroo dabalata. Namni hundu harka lama, luka lama qaba. Kanaafu, kana hunda tartiiba Kan qabsiisu Khaaliqa tokkicha wanta hundaa irratti Danda'aa ta'eedha. Kanaafu, namoota jalqaba irratti cophu irraa Kan uume erga du'anii biyyee ta'anii booda lamuu deebisun homaa Isarratti hin ulfaatu. Ni jedha:

â€œRabbiin uuminsa ni jalqaba, san boodas isa ni deebisa. Sana booda garuma Isaa deebifamtu.â€œ
Suuratu Ar-Ruum 30:11

Rabiin subhaanahu wa ta'aaalaa wanta uumuu fedhe fi murteesse uumuu ni jalqaba. Ergasii wanta uumee san ni ajjeesa. San booda wanta ajjeese san dandeetti Isaa guutuu ta'een ni deebisa. â€œSana booda garuma Isaa deebifamtu.â€œ Kana jechuun ergasi isin jireenya lammataatiif ni kaafamtu, gara qorannoo Rabbii, murtii Isaatii fi jazaa Isaa hojii irra oolchuutti dirqamaan ni deebifamtu.[6] Namni amanee fi waan gaarii hojjate mindaa gaariin mindeefama. Namni badii hojjate immoo badii isaatiin ni adabama.

Alhamdulillah Rabbil aalamiin. Gargaarsa Rabbiitiin tafsiirri suuratu Al-Qiyaamah asirratti xumurame.

[1] Tafsiiru Ibn Kasiir-7/441 [2] Tafsiiru tahriir wa tanwiir-29/365-366 [3] Madda olii [4] Zaadul masiir-1495 [5] Ma'ariju tafakkur-2/516-521 [6] Ma'ariju tafakkuri-15/136

Date Created

January 2, 2020

Author

admin